

AQRAR ISLAHATLAR VƏ DÖVLƏT İDARƏETMƏ ORQANLARININ HÜQUQİ VƏZİYYƏTİ

C.Q. NURIYEV,
AMEA İnsan hüquqları İnstitutunun doktorantı

Kənd təsərrüfatı münasibətlərinin tənzimlənməsi, digər dövlət idarəetmə orqanları ilə birlikdə, kənd təsərrüfatı idarəçilik orqanları tərəfindən həyata keçirilir. Bu orqanların hər biri öz səlahiyyəti daxilində fəaliyyət göstərir. Dövlət tənzimlənməsinin həyata keçirilməsinə - dövlət hakimiyyəti və idarəçilik orqanları, ümumi səlahiyyətli kənd təsərrüfatı idarəçilik orqanlarının bütün səviyyələri, eləcə də öz səlahiyyətləri dairəsində xüsusi təcrübəyə malik olan dövlət orqanları cəlb edilmişdir.

Kənd təsərrüfatı orqanlarının tənzimləyici fəaliyyətinin mühüm istiqamətləri aşağıdakılardır:

1) kənd təsərrüfatında inkişafın proqnozlaşdırılması və onun ayrı-ayrı sahələrində struktur yenidənqurulmasının həyata keçirilməsi;

2) aqrar sahədəki dövlət inkişaf proqramının yerinə yetirilməsinin tədqiq edilməsi və koordinasiyası;

3) bütün mülkiyyət formalarının və kənd təsərrüfatı müəssisələrinin müstəqil təsərrüfatçılıq fəaliyyətinin inkişafına, aqrar bölmədə bazar strukturunun formalaşması və fəaliyyətinə kömək göstərilməsi;

4) kommersiyalaşdırılma və inhisarsızlaşdırılma üzrə tədbirlərin görülməsi;

5) təsərrüfatçılıq metodlarında yeni texnologiyaların mənimsənilməsinin təşkili, kənd təsərrüfatının bütün sahələrində elmi-texniki nəaliyyətlərin tətbiqi və kənddə əsaslı tikinti işlərinin aparılması;

6) kənd təsərrüfatı istehsalı inkişafının dövlət proqramının tətbiq edilməsi, sosial inkişafı, kənd ərazilərinin mühəndis quruculuğunu işlənməsi və həyata keçirilməsi;

7) torpaq münbitliyinin bərpa edilməsi və ətraf mühitin mühafizəsi üzrə tədbirlərin reallaşdırılması;

8) damazlıq işinin təşkil edilməsi;

9) toxumçuluğun sort sınağının, sortların yeniləşməsinin, əkin materiallarının istehsalı və reallaşmasının təşkil edilməsi;

10) elmi-texniki tərəqqinin inkişafı, elmi-texniki nailiyyətlər haqqında təşviqat və informasiyanın təşkili;

11) texniki siyasətin təmini, kənd təsərrüfatı sistemində aqroservis və məsləhət xidmətinin təşkili;

12) aqrar sektorda işləmək üçün kadr hazırlığının təşkili;

13) fitosanitariyanın, bitki mühafizəsinin, keyfiyyətli toxum və əkin materiallarının, baytarlıq qaydalarına riayət edilməsinin təşkili, maşın-traktor parklarının və avadanlıqlarının texniki vəziyyətinin yaxşılaşdırılması.

Kənd təsərrüfatının dövlət tənzimlənməsinin təkilində, kənd təsərrüfatının sahə strukturlarında və

bütövlükdə aqrar sahədə olan mövcud əlaqələrin dərin koordinasiyasını tələb edən və konkret nəticələrin alınmasına əsaslanan, dövlət və rayon səviyyəsində işlənən proqramlar vasitəsilə, proqramlı idarəetmənin metod və elementlərinin tətbiqi kimi xüsusiyyətləri də qeyd etmək lazımdır.

Dövlət tənzimlənməsi dairəsinə aid edilən bir sıra funksiyalar öz inzibati xarakterini bazar münasibətlərinə keçid zamanı da dəyişməmişdir. Onlara ilk növbədə - kənd təsərrüfatı məhsullarının təftiş edilməsi, baytarlıq nəzarəti, nəqliyyat vasitələri, kənd təsərrüfatı texnika və avadanlıqları inspeksiyaları, toxum müfəttişliyi sahəsində büdcə maliyyələşməsi hesabına həyata keçirilən inzibati nəzarət funksiyaları aiddir.

Bununla bərabər bazar iqtisadiyyatına keçid illərində idarəçilik orqanlarında ciddi struktur dəyişiklikləri baş verdi. Kənd təsərrüfatı orqanları sistemindən torpaq islahatını həyata keçirən orqanların ayrılması baş verdi, kənd təsərrüfatı və kənd təsərrüfatı məhsulları emalı idarəetmə orqanlarının birləşməsi və ayrılması getdi, praktiki olaraq inzibati amirlik strukturlarının idarəçilik orqanları birliklərə, assosiasiyalara, kənd təsərrüfatı sahəsində kənd təsərrüfatına xidmət edən bu və ya digər sahələrin təsərrüfat funksiyalarını həyata keçirmək üçün şirkətlərə çevrilməsi baş verdi. İndi kənd təsərrüfatında müasir tələblərə cavab verən idarəçilik sisteminin yaradılması və ya kənd təsərrüfatının istehsal sahəsindəki münasibətlərin düzgün tənzimlənməsi haqqında danışmaq hələ çətinidir, lakin müəyyən inkişaf istiqamətləri açıq-aşkar görünür və bu da qəbul olunmuş hüquqi-normativ aktlarda öz təsbitini tapmışdır.

Hər şeydən öncə, kənd təsərrüfatının idarəçilik orqanları ilə kənd təsərrüfatı müəssisələri və birlikləri arasındakı münasibətlərin dəyişkən xarakteri haqqında danışmaq lazımdır.

Bütövlükdə idarəetmə orqanları, inzibati-amirlik metodlarından iqtisadi vasitələrdən istifadə etməklə tənzimləmə metoduna keçiblər. Kənd təsərrüfatı idarəetmə orqanlarının kənd təsərrüfatı müəssisələrinə təsir dairəsi dəyişmişdir. İslahatların gedişində qəbul edilmiş hüquqi aktlarla kənd təsərrüfatı müəssisələrinin istehsal-təsərrüfat fəaliyyətinə müdaxilə birbaşa qadağan edilmişdir, bundan başqa, belə müdaxilə qeyri-qanuni sayılır və müxtəlif növ cəza tədbirlərinin tətbiqinə məruz qalır.

Kənd təsərrüfatı orqanlarının inzibati yurisdiksiyasına müvafiq olaraq həmin orqanların kənd təsərrüfatı müəssisələri üçün məcburi olan təlimatlar dərc etdirmək hüququ saxlanmış, lakin mühüm dərəcədə məhdudlaşmışdır.

O indi torpaqların mühafizəsi və səmərəli istifadə edilməsi, karantin tədbirlərini, sanitariya-baytar nəzarətinin həyata keçirilməsi məsələlərini əhatə edir.

"Azərbaycan Respublikasında aqrar bölmənin idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin Fərmanında (4 fevral 2000-ci il, N 272), Azərbaycan Respublikasında aqrar bölmənin idarəetmə sistemini təkmilləşdirmək, bu sahədə aparılan islahatların səmərəliliyini daha da artırmaq məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin strukturunda dəyişiklik edilmişdir. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti yanında Dövlət Baytarlıq Komitəsi və Dövlət Bitkilərin Karantini Müfəttişliyi ləğv olunaraq, onların səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinə verilmişdir.

"Aqrar bölmədə idarəetmənin təkmilləşdirilməsi tədbirləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin 23 oktyabr 2004-cü il tarixli Sərəncamı ilə - aqrar bölmənin idarə edilməsi sahəsində mövcud olan pərakəndəliyi aradan qaldırmaq, bu sahənin davamlı inkişafını təmin edən idarəetmə sistemini yaratmaq məqsədilə, Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yenidən təşkil edilmişdir.

Sərəncama görə, Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi - kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalı, istehsalçılara zəruri xidmətlərin göstərilməsi, meliorasiya və su təsərrüfatı, baytarlıq xidməti, bitki karantini və torpaqların səmərəli istifadəsi də daxil olmaqla, aqrar bölmədə dövlət siyasətini və iqtisadi münasibətlərin tənzimlənməsini həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. "Azərbaycan Respublikasında aqrar bölmənin idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Prezidenti H.Əliyevin 4 fevral 2000-ci il tarixli 272 sayılı Fərmanı. 2. "Aqrar bölmədə idarəetmənin təkmilləşdirilməsi tədbirləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidenti İ. H. Əliyevin 23 oktyabr 2004-cü il tarixli Sərəncamı. 3. Allahverdiyev H.V., Qafarov K.S., Əhmədov Ə.M. İqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi. Bakı - "Nasir" - 2002. 4.Nuriyev C.Q., İbrahimov E.R., Əsgərov Ə.T. Heydər Əliyev və Azərbaycan Respublikasının Aqrar Kursu. Bakı - "NUR-A" - 2004, 360 s. 5. Salahov S.V. Aqrar sahənin dövlət tənzimlənməsi problemləri. Bakı - "NURLAR" - 2004. 504 s. 6. Алиев И.Н. Исторические этапы сельского хозяйства Азербайджана и перспективы его развития. Баку - "Ишыг" - 2004.